

Ioana IERONIM

BUCUREȘTI
ARTE 2 ODEON

Teatrul care învinge distanțele

Cu 16 ani în urmă, John Clinton Eisner, regizor și actor american, un profesionist al scenei pasionat, generos și vizionar, pune la New York bazele **Teatrului LARK**, dedicat dezvoltării noii dramaturgii. Acest „laborator al vocilor noi” – născut parcă dintr-un *wishful thinking* de dramaturg (vis prea frumos ca să fie adevărat...) – a devenit realitate. LARK dă autorului posibilitatea să-și dezvolte piesa având la dispoziție resurse esențiale pentru maturizarea și rafinarea textului dramatic: actori, regizor și public. În acest fel, dramaturgul își poate percepe propria operă obiectivată și beneficiază de întrebările și sugestiile unui grup de excelenți profesioniști, într-un cadru de rigoare și de cordială colegialitate. Dramaturgia nouă este servită într-o formulă putem spune unică. Lecturi și prezentări publice succesive în cadrul Teatrului LARK sau în colaborare sunt menite să conducă la preluarea pieselor respective de către diferite alte teatre. Piesele ies astfel „în larg”, se ajunge la realizarea unor producții importante, unele dintre ele încununată cu premii de cel mai înalt prestigiu. Nu puține au fost în acest sens succesele obținute de-a lungul anilor. În 1999, LARK a fost distins el însuși cu faimosul Premiu Obie: o recunoaștere, printre altele, pentru realizările sale de ansamblu.

În programele teatrului sunt implicați autori dramatici americani, dar și străini; dramaturgi aflați în diferite etape ale carierii lor: de la nume recunoscute, din prim-planul vieții teatrale, cum ar fi americanii Doug Wright, Arthur Kopit sau David Hwang, la începători și necunoscuți din lumea largă. Pentru că fiecare noua piesă este un nou început – cum mărturisea Arthur Kopit acum câteva săptămâni la București. De remarcat faptul că textul dramatic ține seamă în mod direct, intim, de prezența actorului, regizorului, publicului, însă rămâne în centrul procesului de creație teatrală globală. LARK nu dezvoltă un teatru de regizor, formulă care domină la noi. „*Încercăm să reinnoim rolul străvechi al teatrului, ca for public pentru discuții, dezbateri și implicare a comunității*”, notează directorul teatrului, John Eisner, care este nu numai liderul instituției, dar și un *raisonneur*, inițiatorul unor dezbateri pe teme relevante domeniului atât în spațiul real, cât și în cel virtual. Cu discreție și eficiență, LARK a avut diverse inițiative pentru a pune în valoare resurse încă latente ale multiculturalismului american și totodată forțe creatoare internaționale puțin cunoscute în Statele Unite. Și-a propus să ofere creatorilor și un posibil respiro, care să-i conecteze la preocupările lor autentice, de profunzime, dincolo de presiunea obositoare a concurenței, de cerințele pieței generatoare de conformism și inseriere – de „*walmartizare*”, după expresia lui John Eisner. Teatru versus lumea virtuală, teatru ca teren pentru a recâștiga simțul perspectivei și identității într-o epocă a obiectului de unică folosință, teatru ca teren de rezistență împotriva depersonalizării provocate de presiunea economică, sau de totalitarism, cum a fost cazul în Europa de Est. Este implicat în demersul LARK și subtextul practicării unui model de cooperare pentru o democrație funcțională... Și nu în ultimul rând, cultivarea „*contactului interuman live, de neînlocuit pentru a instaura încrederea*”, cum observa J. Eisner. Tot el spune că „*New York, unde este casa noastră, reprezintă un prag de trecere dintre America și lumea întreagă, comunitatea creată de LARK începe aici, dar se întinde pe mari distanțe geografice și culturale*”. Colaborările internaționale au devenit, an de an, o componentă tot mai importantă a activităților teatrului, incluzând de mai multă vreme și România. Saviana Stănescu, o prezență distinsă și distinctă în dramaturgia internațională, care se bucură în fiecare stagiune de noi succese în lumea

atât de competitivă a teatrului new-yorkez, este asociată de mai mulți ani cu Teatrul LARK și schimburile cu țara noastră se datorează practic prezenței ei acolo, inițiativei ei. Bazele programului ARTE, schimbul teatral româno-american între Teatrul LARK, New York și Teatrul Odeon, București, s-au pus din 2005, sub coordonarea Saviane Stănescu din partea americană. Să observăm că Odeon este el însuși unic printre teatrele românești, datorită multiplelor sale inițiative internaționale, ca și naționale. O primă secvență ARTE s-a desfășurat la București în 2006, având drept oaspeți pe directorul LARK, John Eisner, Saviana Stănescu, în calitate de director al programului de schimburi internaționale LARK și efectiv de dramaturg, Gordon Edelstein, regizor și director artistic al teatrului Long Wharf, Connecticut; pe Doug Wright, premiat Pulitzer (cu piesa *Sunt propria mea soție*, care din 2006 se află în repertoriul Teatrului Odeon, alături de *Marchizul de Sade* al aceluiași dramaturg); apoi tinerele autoare dramatice Tanya Barfield și Kelly Stuart ca și Randy Gener, critic de teatru multipremiat, redactor șef al revistei *American Theater Magazine*, New York. Din componența grupului american se poate vedea complexitatea acțiunii de apropiere de teatrul din România. Participanții români au fost Alina Nelega (asociată cu Kelly Stuart), Ștefan Peca (asociat cu Tanya Barfield), regizoarea Beatrice Rancea și subsemnata, alături de conducerea teatrului-gază, Dorina Lazăr și Alina Moldovan. Pregătirea minuțioasă a traducerilor, în colaborare cu autorii și actorii, ca și a lecturilor regizate au fost o foarte interesantă secvență a schimbului de experiență teatrală, creatoare. Publicul bucureștean își mai amintește probabil săptămâna din mai 2006, când la Teatrul Odeon a putut asista la remarcabila serie de lecturi cu: *Sunt propria mea soție*, de Doug Wright (regia Beatrice Rancea); *Pantoful lui Lenin*, de Saviana Stănescu (regia Gordon Edelstein) – piesă în care autoarea, plecată din România, construiește un *story* dramatic extrem de bine primit în Statele Unite, cu imigranți veniți din partea noastră de lume la New York; apoi, Kelly Stuart, cu *Mutilare/Mayhem* (traducere și regie Alina Nelega) – ce a fost ulterior pusă în scenă la Târgu Mureș; și Tanya Barfield, *Fără păsări/Without the Birds* (traducere și regie Ștefan Peca). O serie de dramaturgi și oameni de teatru din România au avut apoi ocazia unor stagii la Teatrul LARK, printre care Alina Nelega, Ștefan Peca, Gianina Cărbunariu, Andreea Vălean, Mihaela Michailov ș.a.

A doua ediția ARTE la Odeon, concepută diferit față de prima întâlnire bucureșteană, dar nu mai puțin incitantă, s-a petrecut anul acesta în săptămâna 9–15 mai. Oaspeții protagoniști – alături de John Eisner și de Saviana Stănescu (aflată aici din nou într-o dublă funcție, de data aceasta coordonator și traducător) – au fost trei dramaturgi americani de prim plan: Arthur Kopit, multipremiat „Tony” – cunoscut publicului din România de când Giurchescu i-a regizat *Buffalo Bill și indienii* în 1972, la secția maghiară a Teatrului Național din Târgu Mureș, iar apoi, în 2000, *O tată, sărmane tată, mama te-a spânzurat în dulap iar eu sunt foarte trist*, la Teatrul de Comedie din București (regia Larina Demian); David Hwang, multipremiat „Tony” și „Obie” – piesa lui cunoscută în zeci de țări, *M. Butterfly*, s-a aflat până nu demult în repertoriul Teatrului Odeon, în regia Adei Lupu; și Theresa Rebeck, unul dintre cei mai jucați dramaturgi contemporani, multipremiată și ea. Ideea a fost aceea de a introduce la public și specialiști români trei piese ale acestor importanți dramaturgi de peste ocean, în viziunea unor foarte tineri regizori români. Reușita a fost remarcabilă. Săptămâna ARTE, cu spectacole-lectură și prezențele publice aferente (conferință de presă, întâlnire la UNATC, apariția la TVR Cultural) a fost precedată de luni de zile de pregătire a versiunilor românești, prin dialoguri între autori și cei ce au tradus textele alese. Piesa *Dublura/The Understudy* de Theresa Rebeck a fost tradusă în limba română de Saviana Stănescu și regizată de Mara Roșu, *Pentru că poate/ Because He Can*, de Arthur Kopit, a fost tradusă de Mihaela Michailov și regizată de Alexandru Măzgăreanu, iar *Copilul de aur/ The Golden*

Child, piesa lui David Hwang, regizată de studentul încă Bogdan Drăgoi, a fost tradusă de subsemnata. În procesul pregătirii spectacolelor-lectură, textele românești au continuat să fie lucrate împreună cu actorii, regizorii și autorii la București. Foarte diferite între ele, piesele a fost prezentate în forme interesante și inspirate, absolut inteligibile cu tot minimalismul mijloacelor de atelier. Piesa Theresei Rebeck este o meditație (pornind de la Kafka și rafinat stratificată între viață și artă, profunzime și modă) despre condiția actorului în lumea reală a concurenței. Arthur Kopit este preocupat, în recenta piesă, alertă și „tânără“, de capcanele lumii virtuale. Iar *Copilul de aur*, în mare parte o piesă istorică, este, cum spune autorul ei, o poveste venită dintr-un fond esențial al experienței și imaginarului artistului – evocarea unui univers de tradiție milenară, lăsat în urmă de emigrantul chinez devenit american. Materia dramatică a devenit inteligibilă, pentru fiecare piesă în parte, dificultățile de punere în scenă au fost depășite cu inspirație regizorală și actoricească (cea mai solicitantă tehnic a fost piesa lui David Hwang...). Se observă experiența serioasă, de lecturi-spectacol serios elaborate, la Teatrul Odeon, echipa excepțională de actori care au obișnuița lucrului împreună (situație inexistentă în America și mult apreciată de oaspeți). Fiecare piesă a fost urmată de discuții, cu un public numeros, mai ales tânăr, cu întrebări bune, în care cei trei dramaturgi au împărtășit, cu o caldă deschidere, din viziunea, preocupările, principiile, descoperirile lor. Ceea ce a reprezentat în sine un dar, din partea unor artiști și meșteșugari de clasă. Este de sperat, desigur, să vedem montate pe scenele românești cele trei piese.

Colaborarea dintre LARK și România continuă în chiar această vară – urmare a altor călătorii în lumea teatrului românesc, în anii trecuți: la Alba Iulia, Timișoara, Târgu Mureș... Ani de colaborare mai ales cu Alina Nelega, au dus la organizarea, în iulie 2010, a primei Tabere româno-americe de scriere dramatică, realizată prin colaborarea dintre LARK și Universitatea de Arte din Târgu Mureș. Parteneriatul a început de anul trecut. Evenimentul va avea loc anual și implică atât secția română, cât și secția maghiară a Universității, beneficiarii fiind masteranzii în scriere dramatică ai universității. „Tutorii“ în materie de scriere și artă teatrală vor fi, din partea oaspeților americani, John Eisner și dramaturgii Saviana Stănescu (având și un rol efectiv liant), Brian Dykstra, Michael Bradford, iar din partea gazdelor Alina Nelega, András Balási, Iulia Popovici, Gavril Cadariu (cel care nu de mult a pus în scenă, la Târgu Mureș, o piesa de Rajiv Joseph, venit aici tot prin LARK), Ildikó Ungvári Zrínyi, Mária Albert, Harsanyi Zsolt, Oana Leahu și, desigur, o serie de studenți ai Universității de Arte târgumureșene. Foarte tână Hannah Eisner, elevă la New York, va produce un documentar al întregului eveniment, cu tema: comunicare dincolo de barierele de limbă și cultură. Atelierele care se desfășoară cu această ocazie pregătesc patru spectacole-lectură realizate de studenți și cadre didactice din Târgu Mureș (cu implicarea Teatrului Ariel și a Studioului Yorick), în limba română și maghiară, după piesele: *Aliens with Extraordinary Skills*, de Saviana Stănescu (vă aduceți aminte ecourile din presa românească la succesul deosebit al spectacolului la Teatrul La MaMa, New York, 2007, cronică elogioasă din *New York Times*...) și Michael Bradford, *Olives and Blood*, o piesă de excepție dedicată lui García Lorca.

Prezența unor autori dramatici cu o solidă carieră creatoare și pregătire didactică, din ambele țări, care să „discute meserie“ cu tinerii oameni de teatru români și maghiari, procesul de traducere și interpretare în dublă versiune, română și maghiară, comunicarea multifacțată între culturi atât de diferite, în numele dăruirii față de teatru reprezintă, fără îndoială, terenul unei experiențe bogate, complexe, inedite. Să le urăm succes și bucuria descoperirii reciproce!

Theresa REBECK, David Henry HWANG, Arthur KOPIT

Marian GHENEA, Bogdan DRĂGOI, Randy GENER, Ioana IERONIM

